

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra francouzského jazyka a literatury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Comédie-Française

Comédie-Française

Iveta Jakubčíková

Vedoucí práce: PhDr. Eva Kalfířtová

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Francouzský jazyk se zaměřením na vzdělávání

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Comédie-Française potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 13. 7. 2018

Iveta Jakubčíková

Tímto bych chtěla poděkovat PhDr. Evě Kalfířtové za odborné vedení této bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá fenoménem Comédie-Française, nejstaršího stále aktivního národního divadla na světě, které jako jediné z pěti národních divadel ve Francii disponuje stálým souborem a repertoárem čítajícím na 3000 divadelních her. Cílem je vytvořit česky psanou aktuální práci o Comédii-Française, zabývající se historií divadla, jeho poměrně rigidní strukturou, rozdíly mezi divadelními scénami souboru, ale i otázkou konkurenceschopnosti divadelního domu s téměř 350 letou tradicí a velmi propracovaným systémem pravidel v době nových médií.

Klíčová slova

Comédie-Française, francouzské divadlo, národní divadlo, Paříž, historie divadla, financování divadla, divadelní soubor

Annotation

This bachelor thesis regards the subject of Comédie-Française, the world's oldest still active national theatre. Comédie-Française is the only French national theatre with its own troupe of actors and a repertoire of over 3000 theatre plays. The aim of this thesis is to create a modern, compact, Czech-written description of the theatre's history, the differences between its 3 stages and its largely rigid hierarchy structure. The thesis furthermore questions and answers the competitive ability of a theatre house with a tradition as old as nearly 350 years and a very elaborate system of rules in an era of new media.

Key words

Comédie-Française, French theatre, national theatre, Paris, history of theatre, subvention of theatre, theatre company

Obsah

Úvod	8
1 Historie	10
2 Struktura	16
2.1 Pensionnaire / herec s dočasným angažmá	16
2.2 Sociétaire / herec se stálým angažmá	17
2.2.1 Sociétaire honoraire / čestný člen ansámblu	18
2.2.2 Doyen / zkušenostně nejstarší člen ansámblu	18
2.3 L'administrateur général / principál	19
2.4 Správní rada	19
2.5 Výbor pro schvalování divadelních her	20
2.6 Příležitosti pro čerstvé absolventy	21
3 Scény Comédie-Française	22
3.1 Salle Richelieu	22
3.2 Théâtre du Vieux-Colombier	23
3.3 Studio-Théâtre	25
3.4 Comédie-Française na cestách	26
4 Působení souboru Comédie-Française v médiích	27
4.1 Comédie-Française v kinosálech	27
4.2 Comédie-Française v televizním a radiovém vysílání	28
5 Konkurenceschopnost divadelního domu	29
5.1 Návštěvnost	29
5.2 Finance	31
5.3 Repertoár	32
5.4 Práce s mladým publikem	33
5.4.1 Slevy na vstupném	34
5.4.2 Tripartitní smlouva	34
5.4.3 Školní promítání Comédie-Française	34
5.4.4 Workshopy	35

5.5	Nová média	36
	Závěr	38
	Résumé	40
	Seznam použitých informačních zdrojů	43
	Tištěné	43
	Elektronické	45

Úvod

Práce, kterou držíte v rukou, se zabývá fenoménem Comédie-Française, nejstaršího stále aktivního národního divadla na světě. Cílem je vytvořit česky psanou aktuální práci o Comédii-Française, zabývající se historií divadla, jeho poměrně rigidní strukturou, ale i otázkou konkurenceschopnosti divadelního domu s téměř 350 letou tradicí a velmi propracovaným systémem pravidel v době nových médií.

Comédie-Française, nazývaná také *La Maison de Molière*, byla založena již v roce 1680 královským dekretem vydaným panovníkem Ludvíkem XIV. V dnešní době je ve Francii národních divadel pět, avšak jenom jediné z nich, a to Comédie-Française, disponuje stálým hereckým souborem, a také stálým repertoárem čítajícím přes 3000 děl. Nacvičené inscenace děl ze stálého repertoáru jsou ke zhlédnutí na hlavní scéně Comédie-Française, v Salle Richelieu. Théâtre du Vieux-Colombier a Studio-Théâtre jsou pak programově flexibilnější.

Mezi poslání Comédie-Française patří reprezentovat francouzské divadelní dědictví na národní i mezinárodní úrovni, udržovat stálý umělecký soubor a podílet se na vzdělávání mladých osob v oblasti kultury. Slovy bývalého principála divadla, Jean-Pierra Vincenta: „*Funkcí natolik významného divadla je ukázat, co to znamená být francouzem. I to je náš občanský průkaz.*“ (Liban, 2009)

Repertoár Comédie-Française obsahuje hry francouzských, ale i zahraničních autorů, klasické i moderní kousky pečlivě vybrané výborem pro schvalování divadelních her. Soubor vystupuje nejen na svých stálých scénách, ročně odehraje až 20 % svých představení na turné mimo Paříž. Českým divákům se ansámbl Comédie-Française představil poprvé v roce 1936, poté v letech 1975, 1999 a 2009. Na jeho prknech režírovali také čeští režiséři, Otomar Krejča v 70. letech a Jiří Menzel v roce 1993, i přesto je pro českého diváka velmi těžké nalézt o divadle rozsáhlejší informace v českém jazyce. Proto jsem se rozhodla sepsat tuto práci v češtině a nabídnout tak českému divákovi komplexní informace o Comédii-Française.

V první části této práce se věnuji historii divadla. Soubor Comédie-Française byl často u zrodu nových uměleckých trendů či v samém srdci dění revoltující Francie. Druhá kapitola pojednává o hierarchické struktuře Comédie-Française, jejíž pravidla jsou do dnešní doby

velmi pevně stanovená. O aktuálních scénách Comédie-Française a jejím působení v médiích pojednává třetí a čtvrtá kapitola. Poslední, pátá kapitola, rozebírá otázku konkurenceschopnosti divadla, Zde se dočteme o návštěvnosti, repertoáru, ale také o postavení Comédie-Française k výchově mladého diváka či práci s novými médii.

1 Historie

V roce 1670 působí v Paříži tři divadelní spolky – soubor du Marais, soubor Hôtelu de Bourgogne a soubor z Palais-Royal, vedený Molièrem. Po jeho smrti se umělci ze spolku du Marais připojují k původní Molièrově skupině a usazují se v Hôtelu Guénégaud. 18. srpna 1680 vydává panovník Ludvík XIV. příkaz spojit oba zbývající pařížské divadelní soubory v jeden. O sedm dní později odehraje takto vzniklý ansámbl první společné představení pod vedením La Grange, části Racinovy *Faidry* a La Chapellovy komedie *Les Carosses d'Orleans*¹. 21. října je ve Versailles Ludvíkem XIV. podepsáno ustanovení o vzniku souboru sestávajícího z 27 umělců, který jako jediný oplývá oprávněním hrát divadlo v Paříži. Tímto je oficiálně založen jeden společný soubor Comédiens du Roy. Ten roku 1682 poprvé obdrží státní dotaci 12 000 liber, ansámbl je odměňován také za jednotlivá představení odehraná v sídle panovníka. O pět let později od obdržení první dotace je soubor nucen opustit své prostory v Hôtelu Guénégaud, kde ansámbl působil od roku 1673.

Odehráním Molièrovy hry *Lékařem proti své vůli* a Racinovy *Faidry* je 17. dubna 1689 slavnostně otevřena nová budova souboru, Jeu de Paume de l'Étoile, navržená architektem Françoisem d'Orbayem. Zde soubor setrvává téměř celé století, poslední představení, hry *Beverlei* od Saurina a *Sicilián aneb láska malířem* od Molièra, odehraje ansámbl 31. března 1770.

Se smrtí Ludvíka XIV. nastupuje k vládě regent Ludvíka XV. Filip Orleánský, který ruší monopol Comédie-Française a dovoluje hrát Comédiens-Italiens v Paříži. Ti slaví první úspěch s Marivauxovým *Annibalem*, který se v provedení Comédie-Française nesetkal s kladným přijetím. V roce 1718 má premiéru Voltairova hra *Oidipus*, autorovi je v době prvního uvedení teprve 27 let. Voltaire následně věnuje Comédii-Française na třicet her. Za doby Voltairova působení v Comédii-Française se významně proměňuje scéna, z jeviště mizí lavice pro privilegované návštěvníky z řad šlechty, kostýmy a dekorace působí autentičtější. „*Finanční podpora souboru se liší sezónu od sezóny, v roce 1744 se jedná o 10 000 liber, o třináct let později je to již 276 000 liber.*“ (Bonnassies, 1874, str. 230)

---

¹ Neuveдено v českém překladu

V roce 1770 se ansámbl přesouvá do Salle des Machines, tento prostor se slavnostně otevírá již tradiční inscenací, *Faidrou*, spolu se *Školou pro muže* od Molièra. Tento sál je pouze přechodným útočištěm souboru, a tak již 1782 odehraje Comédie-Française své první představení, *Ifigenii v Aulidě* od Racina a Imbertovu *Inauguration du Théâtre-Française*², v prostoru Hôtelu de Condé³, který navrhli architekti Peyr a de Wailly. Téhož roku je odhalena Voltaireova socha, která dodnes zdobí prostory Salle Richelieu.

Od roku 1762 existuje v hierarchii souboru správní rada. V reakci na politickou situaci v zemi je divadlo přejmenováno na Théâtre de la Nation (Divadlo národa), později Théâtre de l'Égalité (Divadlo rovnosti). Divadelníci se stávají svobodnějšími na úkor ztráty monopolu na základě dekretů z roku 1790 a 1791.

„Od roku 1789 prochází klasický repertoár divadla zajímavými úpravami. Výrazy jako král, panovník, markýz či komorník jsou nahrazeny slovy tyran, vedoucí a občan. Henriho píseň v Molièrově *Misanthropovi* je označena za buřičskou, *Faidra* je ochuzena o několik veršů. Hrají se hry o svobodě, otroctví, spravedlnosti.“ (Noëlle, 1995) Roku 1793 je divadlo uzavřeno Výborem pro veřejnou bezpečnost, někteří z členů souboru jsou zatčeni a Comédii-Française je odebráno oprávnění provozovat divadlo. Herci se rozdělují na dvě skupiny, podporovatele monarchie a příznivce republiky.

Po odeznění politické krize je soubor Comédie-Française obnoven za podpory Françoise de Neufchateaua, nového ministra vnitra. Vláda věnuje Comédii-Française prostor tehdejšího Théâtre de la République, Salle Richelieu, který se poprvé otevírá veřejnosti 30. května 1799 Corneillovým *Cidem* a Molièrovou *Školou pro muže*. Salle Richelieu prošel od jeho převzetí souborem několika rekonstrukcemi a slouží Comédii-Française jako hlavní scéna divadla dodnes.

Roku 1804 odsouhlasí všichni členové souboru novou úmluvu společnosti umělců Comédie-Française. 15. října 1812 podepisuje Napoleon zákon o Comédii-Française, *Le décret de Moscou*, který pojednává o směřování, cílech, ale i politice instituce či způsobu přijímání nových her do repertoáru, a který je do dnešní doby platným zákonem o Comédii-Française. Tento dekret upravuje též vzájemná práva a povinnosti ansámblu a státu

---

² Neuvedeno v českém překladu

³ Dnes divadlo Odéon

vůči sobě. „*Comédie-Française je divadlem se stálým uměleckým souborem, jehož pravidla jsou nastavena státem, jenž divadelnímu domu poskytuje finanční podporu.*“ (Le décret de Moscou de la Comédie-Française, 1812)

Po smrti Talmy, dlouholetého vedoucího souboru, vstupuje na jeviště divadla romantismus, směr reprezentovaný na prknech Comédie-Française díly Dumase, Vignyho či Huga. Střetnutí klasicismu s nastupujícím romantismem vyvrcholilo událostí zvanou Bitva o Hernaniho. Při premiéře Hugovy hry *Hernani* 25. února 1830 zastánci romantismu nadšeně tleskali, zatímco klasicisté pískali a nesouhlasně pokřikovali, hře vytýkali nepravděpodobnost děje a mísení tragiky a komiky. I přes následný pěstní souboj však uvedení *Hernaniho* znamenalo praktický nástup romantismu jako nového literárního směru.⁴ Inscenace byla i přes prvotní nedůvěru uvedena v 39 reprízách.

Funkce principála, přímo podřízená francouzskému ministru vnitra, vzniká na základě dekretu panovníka Napoleona III. 27. dubna 1850, prvním principálem je jmenován Arsène Houssaye, vykonávající funkci mezi lety 1850 a 1856. V této době vstupuje do repertoáru divadla Musset a Balzac. Během obléhání Paříže v roce 1870 slouží foyer divadla jako provizorní útočiště raněných, v budově se ozývá Marseillaisa, budoucí francouzská hymna, a současně probíhají patriotické literární večery vedené Victorem Hugem.

V roce 1867 vyráží Comédie-Française na první zahraniční turné do Londýna. Třináct let před Zolovým prohlášením „*Naše divadlo bude buď naturalistické, nebo nebude vůbec*“, uvádí Comédie-Française hru s naturalistickými prvky, *Henriette Maréchal*⁵ bratří Goncourtů, která vyvolává skandál a po pěti reprízách je stažená z programu. Ani v roce 1882 se neobejde hra *Krkavci* francouzského naturalisty Henryho Becquese bez skandálů. Mezi lety 1885 až 1913 dominuje jevišti komediální podžánr, a to komedie mravů. Ta předvádí zvyklosti a neřesti určité společenské skupiny⁶, v repertoáru Comédie-Française je zastoupená hrami od Hervieua, Brieuxe, Lavedana nebo Donnaye.

V březnu 1900 zachvacuje divadlo požár. Moliérový rukopis se podaří zachránit, život mladé členky souboru, jednadvacetileté Jane Henriot, ale ne. „*Moliérový rukopis jsou to*

---

⁴ Victor Hugo: *Dramata*, Praha : SNKLU 1964, doslov Vladimíra Bretta, str. 530, žádné ISBN

⁵ Neuvedeno v českém překladu

⁶ divadlo.cz, informační portál českého divadla. Komedie. Divadelní Ústav Institut Umění, ČTK [Online][přístup: 20. květen 2018.] <http://host.divadlo.cz/art/clanek.asp?id=1379>

nejvzácnější zde. Požárník zakývá na souhlas a o tři minuty později pomalu slézá ze žebříku. Riskoval svůj život, aby před ohněm zachránil tři drahocenné knihy.“ (Louÿs, 2002) Během rekonstrukce budovy vystupuje soubor Comédie-Française na scénách rozličných pařížských divadel a v prosinci 1900 se navrací zpět do zrekonstruovaných prostor.

Již roku 1908 se Comédie-Française pod uměleckým vedením Charlese Le Bargy podílí na natáčení prvních filmů společnosti Studios des films d'art, v roce 1935 je pak ansámbl Comédie-Française součástí prvních radiovysílání. Během první světové války se angažuje Comédie-Française v Théâtre aux Armées s vlasteneckými díly. Pod vedením Émila Fabre mezi lety 1915 až 1936 obohacuje divadlo repertoár o díla francouzských (Bernard, Raynal, Obey), ale i zahraničních (Ibsen, Annuzio) autorů, ročně přibývá kolem 150 her. V rámci oslav výročí 300 let od Molièrova narození probíhá na scéně Comédie-Française prezentace všech jeho děl.

Po jmenování Édouarda Bourdeta principálem v roce 1936 vstupují do stálého repertoáru další významná klasická divadelní jména, jako například Rolland, Pirandello a další. V Comédii-Française hostuje Kartel čtyř, Pitoëff, Baty, Dullin a Jouvet, spolu s Coupeauem. Tito režiséři jsou hlavními představiteli francouzské avantgardy. Jacques Coupeau, zakladatel Théâtre du Vieux-Colombier, divadla, které se později stane dalším hracím prostorem Comédie-Française, stane v roli principála divadla na období osmi měsíců v roce 1940. Je to Coupeau, kdo zavádí zvyk uvést režisérovo jméno na plakátech inscenací.

Mezi lety 1946 až 1959, 1971 až 1984 a 1986 až 1990 využívá Comédie-Française jeviště budoucího divadla Odéon. Principálové Escande, Dux a Toja otevírají divadlo stále většímu množství zahraničních umělců. Během uměleckého vedení Jacquese Toji probíhají oslavy 300 let výročí založení Comédie-Française i 200 let od otevření hracích prostor v divadle Odéon. Od této doby mohou pozici doyena souboru vykonávat také ženy.⁷

V roce 1984 vstupuje do stálého repertoáru Jean Genet s *Balkonem*, o šest let později Jean-Paul Sartre s dílem *Za zavřenými dveřmi*. 9. dubna 1993 je znovuotevřen sál

---

⁷ Les rois, l'empereur, les républiques. Noëlle, Guibert. [editor] Jean-Pierre Miquel. Ivry-sur-Seine : Le Monde, 1995, Comédie-Française, profil d'un théâtre. žádné ISBN.

Théâtre du Vieux-Colombier, který nově slouží Comédii-Française. Během rekonstrukce Salle Richelieu hraje soubor na různých pařížských scénách, ale i mimo hlavní město.

Status divadla se k 1. dubnu 1995 mění na veřejnou průmyslovou a obchodní společnost⁸, státní instituci veřejné služby v oblasti živého umění. Mandát principála, podřízený Ministerstvu kultury a komunikace, je stanoven na pět let s možností následné obnovy v tříletých intervalech. V listopadu 1996 je otevřen nejnovější z hracích prostor Comédie-Française, Studio-Théâtre vybudovaný pod architektonickým vedením Michela Seného na popud principála ansámbly, Jean-Pierra Miquela.

Nové tisíciletí přináší velké novinky. Roku 2006 je poprvé v historii divadla jmenována do čela vedení žena, Muriel Mayette-Holtz. Bývalá členka ansámbly Comédie-Française a praktikující režisérka přináší na scénu divadelního domu nové divadelní žánry, od kabaretů přes medailonky herců a jiných profesí souvisejících s divadlem. Tři roky od jejího jmenování začínají v Comédii-Française probíhat roční stáže čerstvých absolventů herectví. V inscenacích je kladen důraz na hudební složku, některé inscenace doprovází vokálně-instrumentální soubor Arts Florissants věnující se produkci hudby z období baroka.

V roce 2007 vstupuje Bernard-Marie Koltés do stálého repertoáru Comédie-Française s dílem *Návrat do pouště*, o čtyři roky později také historicky první amÉrický text, *Tramvaj do stanice touha* od Tennessee Williamse. Téhož roku probíhá první turné Comédie-Française v Asii s inscenací *Zdravý nemocný* od Moliéra - v Číně, Jižní Koreji a na Tajvanu. V roce 2013 se objeví v repertoáru Comédie-Française první arabsky psaná hra, *Rituel pour une métamorphose*⁹ Saadallaha Wannouse.

Během rekonstrukce Salle Richelieu v sezóně 2012/2013 otevírá divadelní dům dočasný hrací prostor v zahradách Palais-Royal rozložitelné divadlo ze smrkového dřeva s názvem Théâtre Éphémère. Prostor otevírá hra *Peer Gynt* od norského autora Henrika Ibsena v režii Érica Rufa.

„Zvážili jsme všechny možnosti, umístění divadla, rozpočet. Nakonec jsme zvolili řešení v podobě demontovatelné dřevěné konstrukce, to dávalo největší smysl, jednalo se

---

⁸ établissement public à caractère industriel et commercial

⁹ Neuveveno v českém překladu

o nejlevnější variantu, která nebude mást diváky ani personál,“ hodnotí dočasnou scénu Sophie Bourgeois, správkyně budov Comédie-Française. „Toto dřevěné divadlo bude využíváno po dobu jednoho roku, do ledna 2013. Následně bude demontováno a prodáno.“ (Le Moniteur, 2011)

V roce 2014 nastupuje Éric Ruf, člen souboru, scénograf a režisér, na pozici principála Comédie-Française. Za cíl stanovuje návrat souboru na Avignonský divadelní festival, spolupráci divadla se světovými režiséry nebo realizaci projektu Cité du Théâtre. Spolupráci na společném projektu Comédie-Française spolu s divadlem Odéon, Národní Operou v Paříži a uměleckou konzervatoří Conservatoire national supérieur d'art dramatique, odsouhlasí v roce 2016 francouzský prezident François Holland. Tyto čtyři instituce by měly v budoucnu obsadit 20 000 m² nově rekonstruovaného prostoru.

Návrat Comédie-Française na Avignonský festival přichází o dva roky později, po 23 letech od posledního festivalového vystoupení ansámbly. *Damnés* podle scénáře de Viscontiho uvádí soubor na hlavním nádvoří Papežského paláce. V roce 2016 probíhá také první přímý přenos představení Comédie-Française do kin ve spolupráci s Pathé Live, jedná se o *Romea a Julii* v režii Érica Rufa.

2 Struktura

Soubor při Comedii-Française vznikl roku 1680 sjednocením dvou hereckých souborů, Théâtre Guénégaud (jež byl původním souborem Molièrovým) a Hôtelu de Bourgogne.

Současná doyenne Comédie-Française Claude Mathieu o ansámbly tvrdí: *"Herecký soubor Comédie-Française vznikl fúzí dvou rozdílných, dalo by se říci až rivalských souborů. Tato zdravá diverzita utvořila ansámbly herců a hereček tak, jak jej známe dnes, s jeho unikátní historií. Motto souboru hlásá Simul et singulis, tedy společně a přesto každý sám za sebe, a dává vyniknout talentu jedince skrze jednotu souboru. Ansámbly Comédie-Française je vibrujícím životodárným tělem."* (Comédie-Française, Comédie-Française)

Život v souboru se řídí hierarchií rolí. Na jevišti se můžeme setkat s herci se stálým či dočasným angažmá, čestnými členy, kteří již nejsou aktivními členy ansámbly a doyenem – hlavou hereckého souboru. Pro divadlo pracuje také kolem 400 dalších zaměstnanců, od jevištních techniků, mistrů zvuku, kostymérů či elektrikářů přes kadeřníky, uvaděčky, knihovníky nebo pokladní.

2.1 Pensionnaire / herec s dočasným angažmá

Herec přichází do souboru vždy jako host, *pensionnaire*, nehledě na jeho hereckou minulost či zásluhy z jiných divadel, a to na zkušební dobu dvou let. Herci může být nabídnuta pozice stálého člena souboru nejdříve po roku fungování v ansámbly na pozici stálého hosta, nejpozději po deseti letech na prknech Comédie-Française. *„Host získává stálý plat a nemá podíl na zisku divadla.“* (Larousse Dictionnaire de français)

O přijetí hosta mezi členy ansámbly, stejně jako o případném ukončení pracovní smlouvy, rozhoduje správní rada jednou ročně v prosinci. Pozice hosta s dočasným angažmá se objevila v souboru Comédie-Française poprvé roku 1762. V souboru Comédie-Française k 1. lednu 2018 hostuje 19 herců.¹⁰

---

¹⁰ Comédie-Française. Comédie-Française.Fonctionnement. [Online] [přístup: 3. březen 2018.] <https://www.comedie-francaise.fr/fr/fonctionnement-troupe>

2.2 Sociétaire / herec se stálým angažmá

Hostující herec požádá nejdříve po roce od začátku svého působení v Comédii-Française o status řádného člena souboru. Na podnět správní rady, jejíž členem je také principál Comédie-Française, je žádost předložena všem členům ansámbly. Ti tvoří generální shromáždění, které se svolává jednou ročně v prosinci a rozhoduje o změnách smluv, o rozpočtu či o zmíněném jmenování herců s dočasným angažmá na pozici členů souboru s angažmá stálým. V případě schválení kandidatury správní komisí a generálním shromážděním členů ansámbly se host stává stálým členem souboru, jeho nový status je úředně potvrzen dekretem ministerstva kultury. Soubor Comédie-Française k prvnímu lednu 2018 čítá 38 stálých členů ansámbly.¹¹ Od počátku fungování souboru v roce 1680 prošlo ansámblem do roku 2018 pouze 533 členů se stálým angažmá, tzn. cca 150 umělců na 100 let historie divadla. Soubor Comédie-Française je nejstarším, do dnešní doby plně funkčním, divadelním seskupením na světě.¹²

Herci se stálým angažmá se zavazují k profesní věrnosti a účasti na všech aktivitách Comédie-Française. Hostování na projektech mimo Comédii-Française (tj. filmové a televizní natáčení či výstup v divadle mimo hlavní město Paříž) je možné pouze se souhlasem principála a správní rady. Členům souboru je výslovně zakázáno podílet se na inscenacích v jiných divadlech v Paříži a to jak na pozici herce, tak režiséra. „*Po patnácti letech nepřetržitého fungování na prknech Comédie-Française je členům souboru umožněn roční tzv. sabatíkl¹³, tedy tvůrčí volno.*“ (Guibert, 1995)

Peněžní výnosy Comédie-Française se rozdělují na 32 dílů, z toho 30 dílů připadne stálým členům souboru, jedna část se odkládá do rezervy. Členové souboru jsou také akcionáři společnosti. Mzda je vyplácena na základě počtu odehraných představení a doby strávené

---

¹¹ Comédie-Française. Comédie-Française.Fonctionnement. [Online] [přístup: 3. březen 2018.] <https://www.comedie-francaise.fr/fr/fonctionnement-troupe>

¹² Comédie-Française. Comédie-Française saison 2018/2019. Paris : Comédie-Française, 2018., str.9

¹³ Sabatíkl neboli tvůrčí volno je označení pro placené, částečně placené nebo neplacené volno poskytované za účelem vědecké práce, sebevzdělávání, práce na publikaci a/nebo psychohygieny. Trvá obvykle déle než dva měsíce, nejčastěji šest nebo dvanáct měsíců. Sabatícky využívají např. vysokoškolští učitelé, pastoři, karikaturisté, hudebníci, sportovci a manažeři.

Wikipedie otevřená encyklopedie. Sabatíkl.[Online]Wikimedia[Citace: 20. červen 2018.] <https://cs.wikipedia.org/wiki/Sabatíkl>

v souboru Comédie-Française. Průměrně člen souboru obdržel v roce 2008¹⁴ 115 až 169 eur¹⁵ za představení odehrané v Paříži a 206 až 275 eur za představení odehrané na turné. Host souboru si pak přišel na 55 až 74 eur za představení odehrané v hlavním městě Francie a na 288 až 292 eur za představení odehrané na turné.

Členům souboru jsou také přiděleny odměny mimo běžnou mzdu. Ty se odvíjí od počtu držených akcí a odhadnutého ročního zisku divadelního domu. Rozpočet instituce je plánován na začátku roku a vychází z předpokladu průměrné návštěvnosti. Pokud jsou na konci roku příjmy vyšší a náklady stejné či nižší než-li je předpoklad, rozdělují se zisky mezi členy souboru. 7 % se ukládá do rezervy, 16,5 % případně hostujícím členům, 76,5 % je rozděleno mezi stálé členy souboru.

2.2.1 Sociétaire honoraire / čestný člen ansámbly

Člen souboru, který ansámbly opouští po více než dvacetiletém působení v Comédii-Française může být na doporučení principála a po schválení správní radou jmenován čestným členem souboru Comédie-Française. Pro herce je udělení čestného členství vyjádřením uznání a zároveň jej opravňuje k občasnému hostování na scénách souboru. Tato funkce vznikla roku 1919. První čestnou členkou souboru byla žena, Julia Bartet.¹⁶ Čestných členů souboru Comédie-Française je k 1. lednu 2018 24.¹⁷

2.2.2 Doyen / zkušenostně nejstarší člen ansámbly

Pozici doyena zaujímá člen souboru, který v souboru strávil nejvíce let – jedná se tedy o člena nikoliv věkově, nýbrž zkušenostně nejstaršího. Jako oficiální hlava celého hereckého spolku Comédie-Française hraje doyen důležitou roli v zachování principů, hodnot a zvyků, na nichž divadlo stojí. V případě dlouhodobé absence principála přebírá doyen zodpovědnost

---

¹⁴ Simon, Nathalie. Le Figaro. Le statut très envié de la Comédie-Française. [Online] Le Figaro, 17. říjen 2008. [Citace: 20. červen 2018.] <http://www.lefigaro.fr/theatre/2008/10/17/03003-20081017ARTFIG00484-le-statut-tres-envie-de-la-comedie-francaise-.php>.

¹⁵ brutto

¹⁶ Jolly, Anaïs. Comédie-Française. Dossier Une folle journée. [Online] Comédie-Française, Pathé Live. [přístup: 3. červen 2018.] http://prod.comedie-francaise.fr/images/telechargements/dossier_undefollejournee.pdf

¹⁷ Comédie-Française. Comédie-Française.Fonctionnement. [Online] [přístup: 3. březen 2018.] <https://www.comedie-francaise.fr/fr/fonctionnement-troupe>

za umělecké směřování instituce. Náplň pozice není nijak specifikována žádnou vyhláškou či pravidlem, doyen je však přímým reprezentantem všech hereckých členů souboru.

Za prvního doyena souboru je považován Molière, přestože zemřel sedm let před oficiálním vznikem ansámblu Comédie-Française. Současnou doyenne souboru Comédie-Française je Claude Mathieu. „*Svoji kariéru spojila s Comédií-Française jako host 1. září 1979 a po šesti letech působení v souboru byla 1. ledna 1985 jmenována 474. členkou souboru od jeho vzniku v roce 1680. Funkci doyenne převzala 1. ledna 2017.*“ (Comédie-Française, Comédie-Française)

2.3 L'administrateur général / principál

Principál Comédie-Française je jmenován francouzským prezidentem pro úřední období pěti let a to na návrh francouzského ministra kultury. Jmenovaný zodpovídá za projektové a umělecké vedení Comédie-Française, předsedá ansámblu Comédie-Française, je vedoucím výboru pro schvalování divadelních her, má na starosti umělecké řízení a dramaturgii tří domácích hracích prostor, výběr her, režisérů a obsazení pro nastávající sezónu. Společně s provozním ředitelem divadla se principál věnuje také finančnímu plánování, partnerství a rozvoji mecenášského klubu. Principál má pod sebou technický tým, který čítá na 220 pracovníků.

Současným principálem Comédie-Française je Éric Ruf. Do divadla nastoupil v roce 1993 jako host, 1. ledna 1998 se stal 498. členem souboru. V říjnu roku 2014 byl jmenován principálem a stal se tak současně čestným členem souboru.¹⁸ Éric Ruf je hercem, režisérem a scénografem, za svoji uměleckou práci byl několikrát oceněn odbornou veřejností.

2.4 Správní rada

Správní rada se skládá ze šesti aktivních členů souboru, doyena a principála Comédie-Française, který správní radě předsedá. Členové správní rady z řad stálých členů souboru se každoročně obměňují, tři členové z řad stálých členů jsou vybráni principálem, tři pak zvoleni valnou hromadou souboru.

---

¹⁸ Comédie-Française. Éric Ruif. [Online] Comédie-Française. [přístup 29. listopad 2017.] <https://www.comedie-francaise.fr/fr/artiste/Éric-ruf>.

Správní radu svolává principál Comédie-Française. V kompetenci správní rady je řešení problémů týkající se souboru Comédie-Française jako je přijímání nových členů souboru či přerozdělování podílů z tržby mezi členy souboru. O ukončování kontraktů či povýšení hostů na členy ansámblu rozhoduje správní rada spolu s valnou hromadou souboru vždy jednou ročně v prosinci.

V týmu doplněném o jednoho zástupce z řad herců s dočasným angažmá a dva zástupce technické a administrativní sekce Comédie-Française rozhoduje správní rada o rozpočtu a budoucích projektech, a to za účasti ministra kultury.

Pro členy správní rady z řad sociétaires plyne také povinnost týdenní služby tzv. *semainier*.¹⁹ Na této pozici se členové střídají v týdenních intervalech, umělec je po dobu svého týdne zodpovědný za produktivní chod porad a přijetí rozhodnutí v otázkách náhlých komplikací, která považuje za nezbytná. Během své funkce vyplňuje svými poznatky výkazový list, tzv. *feuille du jour*. Comédie-Française disponuje sbírkou těchto listů od samého počátku vzniku pozice v roce 1757.²⁰

2.5 Výbor pro schvalování divadelních her

Výbor pro schválení divadelních her se zabývá hrami, které jsou principálem navrhnutý k možnému zařazení do stálého repertoáru Comédie-Française. Pouze díla, která byla zanesena do repertoáru, mohou být produkována v hlavním sále souboru Salle Richelieu. Výbor sestává z dvanácti členů – těmi jsou všichni členové správní rady a čtyři osobnosti světové literatury a umění jmenovány ministrem kultury na podnět principála, a to pro úřední období dvou divadelních sezón.

Čtyřmi osobnostmi světové literatury a umění, které aktuálně zastávají post ve výboru pro schvalování divadelních her, jsou:

- Yves Angelo, filmový tvůrce a kameraman
- Séverine Daucourt, básník

---

¹⁹ La société des Comédiens-Français. Guibert, Noëlle. [editor] Jean-Pierre Miquel. Ivry-sur-Seine : Le monde, 1995, Comédie-Française, profil d'un théâtre. žádné ISBN.

²⁰ Bonnassies, Jules. La Comédie-Française, histoire administrative 1658 - 1757. Paris : Didier, 1874. str. 380. žádné ISBN. Str. 265 z 380

- Florence Naugrette, divadelní historička
- Sigolène Vinson, spisovatelka

2.6 Příležitosti pro čerstvé absolventy

Od roku 2009 nabízí Comédie-Française šesti absolventům herectví z velkých uměleckých škol²¹ jednorochní stáž v srdci souboru Comédie-Française, od roku 2015 je pak jednorochní stáž nabídnuta také jednomu čerstvému absolventu dramaturgie, scénografie a kostýmního výtvarnictví. *„Jedná se o někdejší osvědčený postup. Dříve mělo pod sebou každé divadlo svou vlastní školu, ty se lišily jedna od druhé natolik, nakolik se lišila konkrétní divadla.“* (11)

Po dobu jedenácti měsíců mají vybraní mladí umělci a členové uměleckého provozu šanci proměnit své teoretické znalosti v praxi, mentory jsou jim externí umělci, ale i vedoucí konkrétních sekcí v Comédii-Française. *„Díky spolupráci se skupinou IGS, sdružení 19 francouzských škol, nabízí Comédie-Française těmto umělcům možnost dosáhnout během stáže MBA titulu v oboru Management uměleckých a kulturních projektů.“* (Groupe IGS)

---

²¹ des grandes écoles supérieures d'art

3 Scény Comédie-Française

Ansámbl Comédie-Française vystřídal během svého téměř 350 letého působení 8 hracích prostor. Po svém vzniku v roce 1680 začíná soubor na jevišti hotelu Guénégaud, následně vystupuje v prostorách Jeu de Paume de l'Étoile, v Salle des Machines a hotelu de Condé, v hracím prostoru dnes nazývaném divadlo Odéon.²² V současnosti uvádí Comédie-Française hry na třech scénách ve třech rozličných budovách.

3.1 Salle Richelieu

Budova divadla byla původně zamýšlena jako hrací prostor určený pro operní díla. Navržena byla architektem Victorem Louisem na popud vévody z Chartres, Ludvíka Filipa II. Orelánského, na relativně malém prostoru (44x32 m) se záměrem vkusně doplnit ve své době již existující Palais-Royal. Výstavba trvala čtyři roky a byla završena slavnostním otevřením divadla v květnu 1790. V počátcích oplýval sál 2000 diváckými místy v přízemí a sedmi patrech balkónů.

Historie Comédie-Française na scéně Salle Richelieu začíná roku 1791, tedy pouhý rok od slavnostního otevření nově postaveného divadelního prostoru. V té době vystupuje na prknech divadla nazvaného Théâtre de la République část ansámblu Comédie-Française pod vedením sociétaire Talma, zatímco zbytek souboru hraje na jevišti Théâtre de la Nation, budoucího divadla Odéon. Po odeznění krize souboru se ansámbl znovu spojuje a definitivně se usazuje v Salle Richelieu. Během existence divadla se na jeho rekonstrukcích podílí několik architektů, mezi jinými Prosper Chabrol, který plochu divadla rozšiřuje o foyer. V roce 1900 divadlo zachvátí požár, Salle Richelieu je následně rekonstruován dle stavu před vyhořením.

V roce 2012 prošlo divadlo významnou modernizací, Salle Richelieu byl v této době uzavřen. Po dobu rekonstrukce jej nahradil nově vybudovaný dřevěný hrací prostor o 746 místech, Théâtre Ephémère, postavený v zahradách Palais-Royal. Ten je od znovuotevření Salle Richelieu využíván pařížským operním domem Grand Théâtre de Genève.

---

²² Encyclopédie Larousse. Comédie-Française. Encyclopédie Larousse. [Online] [přístup: 6. březen 2018.] <http://www.larousse.fr/encyclopedie/divers/Com%C3%A9die-Fran%C3%A7aise/114208>

„Modernizace Salle Richelieu pod vedením architekta Christophea Bottineau umožnilo především mecenášství organizace Fondation Total, která na rekonstrukci divadla přispěla částkou 360 000 eur.“ (Fondation patrimoine) Oprava divadla se zaměřovala především na zlepšení kvality zvuku a ozvěny v prostoru, úpravy interiéru s důrazem na materiály a barvy výzdoby sálu. V současné chvíli disponuje hlediště 862 místy.

Salle Richelieu je hlavním hracím prostorem souboru. Na této scéně mohou být interpretovány pouze hry zařazené do repertoáru Comédie-Française výborem pro schvalování divadelních her. Během sezóny (září – červenec) odehraje soubor na scéně dvanáct her rozličných stylů, estetiky a období vzniku. V Salle Richelieu jsou inscenace odehrávány reprízovým uváděním, soubor má tedy nastudováno více her najednou, které se na programu (většinou denně) obměňují.

Hlavní sál Comédie-Française obsahuje prezidentskou lóži o osmi sedadlech. Salle Richelieu najdeme v komplexu Palais-Royal, kde sídlí mimo jiné také francouzské Ministerstvo kultury a komunikace.

3.2 Théâtre du Vieux-Colombier

Jacques Copeau, představil francouzské avantgardy, surrealismu a dadaismu, otevřel Théâtre du Vieux-Colombier v říjnu 1913 hrou *Žena zabitá dobrotou* autora Thomase Heywooda. Prostor měl být součástí Coupeauova projektu plánovaného dramatického obrození, cílem bylo vytvořit opozici k velkým scénám, tedy i Comédii-Française.

V roce 1948 je otevřen klub ve sklepení Théâtre du Vieux-Colombier, na zahajovacím večírku vystupuje Claude Luter s New Orleans Jazz Orchestra, na pódiu se později vystřídají takové hvězdy jako Sidney Bechet nebo Boris Vian. Divadlo má široký záběr, v roce 1945 je zde uvedena francouzská premiéra hry *Vražda v katedrále* spisovatele T.S.Eliota, v roce 1961 pak divadlo uvádí *V džungli měst* německého modernisty Bertolda Brechta. V roce 1978 je budova Théâtre du Vieux-Colombier zařazena mezi chráněné památky, v roce 1986 pak odkoupena státem.

Od roku 1989 je divadelní scéna spravována Comedií-Française (jako druhá budova souboru). Pro katastrofální stav budovy je rozhodnuto o rozsáhlé rekonstrukci. Té se ujímají

architekti Kohn, Perset a Kokkis. Rekonstrukci komplikuje finální velikost prostoru, který se nachází v rezidenční budově a není možné jej žádným způsobem rozšířit. Kohn ustupuje od běžného řešení divadelních prostor s křídly po stranách jeviště a úložný prostor je vybudován nad jevištěm. Součástí pódia je také propadlo, které poskytuje prostoru scénografickou variabilitu. Možnosti scénografie jsou však značně omezeny nutností dopravit veškeré divadelní kulisy skrz hlavní vchod a hlediště. Z tohoto důvodu navrhuje Kohn také důmyslný způsob sedadel v hledišti, které je možné odsunout do stran pro transport větších kusů scény. Při rekonstrukci nezbyl prostor na speciální vchod pro zaměstnance divadla, ti tedy vstupují stejně jako hosté hlavním vchodem. Ve foyer divadla je nově vybudován bar, který je využíván také jako prodejní umělecká galerie.

Divadlo znovu zahájilo činnost v dubnu roku 1993 pod administrativním vedením Jacquese Lassalla, který uvedl pozdní sezónu dvěma hrami Nathalie Sarraute, *Ticho* a *Ona je tady*. Míst v sále je pouhých 330, téměř třikrát menší počet než v hlavním sále Salle Richelieu. Prostor Théâtre du Vieux-Colombier je i pro své komorní pojetí určeno především aktuálním hrám. Alain Pralon, bývalý čestný člen Comédie-Française, vysvětluje, že z pohledu herce, „*Vieux-Colombier, kde se herci setkávají v komornějších hrách o menším počtu, reprezentuje novou ekonomii práce. Hrát více současných textů, dobývat nový druh publika, to je vzrušující.*” (Darzacq, 1995) Většina návštěvníků Théâtre du Vieux-Colombier nikdy nenavštěvuje hlavní scénu Comédie-Française.²³

Théâtre du Vieux-Colombier uvádí ročně minimálně čtyři současné či klasické hry, které nejsou zařazeny ve stálém repertoáru Comédie-Française, při výběru textů je však kladen důraz na uměleckou soudržnost všech tří scén souboru. Většinou se jedná o hry z druhé poloviny dvacátého století a mladší.²⁴ V prostoru jsou hry odehrány sériově, v jednom období se nastuduje pouze jedna hra, která je uváděna v předem určeném časovém úseku či do doby, než opadne divácký zájem. V sále Théâtre du Vieux-Colombier se jedná většinou o období šesti týdnů, během reprízování jedné inscenace probíhá souběžně nazkoušení

---

²³ Kings Visualisation Lab. Today's Vieux-Colombier. [Online] [přístup: 1. červen 2018.] <http://www.kvl.cch.kcl.ac.uk/THEATRON/théâtres/colombier/category/presentday.html>

²⁴ Kings Visualisation Lab. Today's Vieux-Colombier. [Online] [přístup: 1. červen 2018.] <http://www.kvl.cch.kcl.ac.uk/THEATRON/théâtres/colombier/category/presentday.html>

inscenace následující. Provoz takového divadla je zpravidla ekonomicky efektivnější než provoz divadla repertoárového, neboť vyžaduje existenci pouze základního pracovního týmu pro opakující se představení.²⁵

3.3 Studio-Théâtre

Studio je třetím prostorem Comédie-Française, jenž soubor aktuálně využívá. Jedná se o historicky sedmou scénu Comédie-Française. Rekonstrukce prostoru započala v květnu 1996 pod vedením tehdejšího principála Comédie-Française, Jeana-Pierra Miquela, který se ohledně oprav budoucí divadelní scény obrátil na architekta Michela Seného. Sál byl slavnostně otevřen v říjnu roku 1996 hrou *La Demoiselle de la poste*²⁶ od Ewy Pokas, režírovanou Catherinou Hiegelovou. Jméno scény je inspirováno Studiem Moskevského uměleckého akademického divadla založeného v roce 1912 Konstantinem Sergejevičem Stanislavskim, autorem Stanislavského metody²⁷.

Představení probíhají od středy do neděle v 18.30, což umožňuje souboru přivítat publikum, které z jakéhokoli důvodu není nakloněno pozdně večerním představením, nebo divákům, kteří by rádi v jednom dni zhlédli druhou divadelní produkci v Salle Richelieu či Théâtre du Vieux-Colombier začínající v 20.30.²⁸ Také ve Studio-Théâtre jsou inscenace odehrány sériově. V jednom období nastuduje soubor pouze jednu hru, která se uvádí v předem určeném časovém úseku či do doby, než opadne divácký zájem.

Když Jean-Pierre Miquel, tehdejší principál Comédie-Française, dostal příležitost vybudovat třetí scénu pro svůj spolek, měl na mysli malý divadelní prostor (Studio-Théâtre disponuje 136 místy k sezení), který by sloužil jako „laboratoř“ pro různé formy, úzce propojený s publikem.²⁹ *Po Miquelově smrti v roce 2003 členové společnosti Comédie-Française*

---

²⁵ Dvořák, Jan. Malý slovník managementu divadla : příručka pro organizátory, producenty, manažery, produkční, studenty a adepty studia divadla, kultury a umění /. Teatrolgie. Praha : Pražská scéna, 2005. str. 311. ISBN 80-86102-49-1. str 260 - 261

²⁶ Neuvedeno v českém překladu

²⁷ Lukavský, Radovan. Stanislavského metoda herecké práce, str. 10. „Cílem metody je vyvolat přirozenými prostředky tvůrčí činnost organické přirozenosti“, ale současně první zásadou „metody“ je „nepřekážet organické přirozenosti, tvoří-li sama od sebe“. „Tvořivá organická přirozenost [...] může jako jediná tvořit z materiálů jinak nedostupných, z materiálů ukrytých v podvědomí.“

²⁸ Comédie-Française. Comédie-Française.Les salles [Online] [přístup: 6. květen 2018.] <https://www.comedie-francaise.fr/fr/les-salles>

²⁹ Comédie-Française. Comédie-Française.Les salles [Online] [přístup: 6. květen 2018.] <https://www.comedie-francaise.fr/fr/les-salles>

navrhli, aby bylo Studio přejmenováno na Salle Jean-Pierre Miquel, tomuto přání však nebylo vyhověno. (Comédie-Française, Une troupe, trois théâtres, 2005)

3.4 Comédie-Française na cestách

Comédie-Française, jakožto divadelní instituce s titulem národní, podniká turné po Francii, ale i jiných zemích, za účelem propagace a šíření francouzského divadla. První oficiální hostování Comédie-Française proběhlo už roku 1867 v Londýně. „Každoročně odehraje ansámbl Comédie-Française 10 – 20 % svých představení na turné, v roce 2017 se jednalo o 131 představení.“ (Comédie-Française, 2018) V sezóně 2018/2019 plánuje soubor vyjet na turné se 4 inscenacemi z běžného programu a 6 speciálními inscenacemi pro jednoho herce.

Českým divákům se ansámbl Comédie-Française představil poprvé v roce 1936, poté v letech 1975, 1999 a 2009. Poslední návštěva se konala při příležitosti vyvrcholení Francouzské sezóny v České republice. Ta v ČR představila na 50 kulturních projektů a symbolicky připravila půdu k předání předsednictví Evropské unie. Soubor v Praze oslavil 387. výročí narození Molièra.³⁰

---

³⁰ Machalická, Jana. Comédie Française míří do Prahy [Online] MAFRA a.s., 8. prosinec 2008. [přístup: 17. květen 2018.] https://www.lidovky.cz/comedie-francaise-miri-do-prahy-dmt-/noviny.aspx?c=A081208_000092_in_noviny_sko&klic=228960&mes=081208_0

4 Působení souboru Comédie-Française v médiích

Jedním z cílů Comédie-Française je nabídnout kulturní zážitek co nejširšímu obecnstvu. S produkcí souboru se můžeme setkat také v kinosálech, rádiových vysíláních či televizi. V roce 2017 vyšel první záznam představení Comédie-Française, *Les Damnés*, na DVD, Comédie-Française plánuje v uveřejňování záznamů pokračovat, v sezóně 2018/2019 by mělo divadlo dle plánu vydat šest až sedm³¹ záznamů představení na DVD.

4.1 Comédie-Française v kinosálech

Divadlo uvedlo živé promítání představení do kinosálů poprvé v sezóně 2016/2017 ve spolupráci s Pathé Live, projektem významné světové filmové produkční společnosti Les Cinémas Gaumont Pathé. Comédie-Française uzavřela s Pathé Live tříletou smlouvu.

„Po uvedení newyorské Metropolitní opery a ruského Bolšoj theatre na velká plátna se zdála spolupráce s Comédií-Française jako samozřejmý další krok. Jsme opravdu rádi, že Comédie-Française naši nabídku přijala,“ uvedl Jérôme Seydoux, jeden z prezidentů společnosti Les Cinémas Gaumont Pathé, ve společném prohlášení (Comédie-Française, 2016) Comédie-Française a Pathé ohledně první společné sezóny v kinosálech.

Éric Ruf, principál Comédie-Française ve společném prohlášení dodal: *„Jestliže představení Comédie-Française odehraná na turné představují 20 % celkové roční produkce divadla, uvedení některých děl v 300 kinosálech po celé Francii, ale i v zahraničí, nám nabízí možnost setkat se s mnohem širším publikem také mimo velká města, kde bylo zvykem naše díla prezentovat.“* (Comédie-Française, 2016) Uvedení děl Comédie-Française do kinosálů umožňuje zhlédnutí představení také divákům v Belgii, Švýcarsku a ve frankofonní části Kanady, v Québecu. V ostatních zemích probíhá promítání představení za podpory Francouzského institutu.

Projekt s podtitulem Velká díla na velkém plátně nabídl divákům v první sezóně ke zhlédnutí *Romea a Julii*, *Misanropa* a *Cyrana z Bergeracu*. V sezóně 2018/2019 proběhnou tři živé přenosy inscenací Shakespearova *Večera tříkrálového aneb cokoli chcete*, Euripidovy *Elektry* a *Lukrecie Borgii* od Viktora Huga, ale i promítání ze záznamu. V sezóně 2017/2018

---

³¹ Comédie-Française. Comédie-Française saison 2018/2019. Paris : Comédie-Française, 2018.

zhlédlo promítání Comédie-Française do kin na 100 000³² diváků. Živé přenosy probíhají z hlavního sálu divadelního domu, Salle Richelieu.

První spolupráce Comédie-Française s Pathé pochází již z roku 1908, kdy tyto dvě instituce spolupracovaly na zrodu filmové společnosti Le Film d'Art Paula Laffitteho. V roce 1901 pronesl Charles Pathé, že „*kino bude divadlem, novinami i školou zítřka*,“ (Cousteix) a nastínil tím možnou vzdělávací misi kina. První živý přenos představení Comédie-Française v televizním vysílání proběhl roku 1977, jednalo se o *Lorenzaccia* od Musseta uvedeného na stanici Antenne 2.

4.2 Comédie-Française v televizním a radiovém vysílání

Ve spolupráci s France Télévisions uvádí Comédie-Française záznamy děl také v televizi. Prvně se zmínka o Comédii-Française objevila v televizi při oficiálním zahájení pravidelného televizního vysílání ve Francii 26. dubna 1935. Tehdejší členka ansámbly, Beatrice Bretty, hovořila o turné divadla v Itálii. Televizní premiéra záznamu inscenace Comédie-Française, *Hra lásky a náhody* od Marivauxe, proběhla v únoru 1950.

Ohledně radiových vysílání spolupracuje Comédie-Française s Radio France. Prvním oficiálním výstupem Comédie-Française byl zvukový záznam Moliérový inscenace *Lékařem proti své vůli* na stanici Radio-Paris 1. ledna 1935.

Některá svá představení vydává Comédie-Française v záznamu na DVD.

„*Uváděním našich představení v televizních záznamech či na DVD se snažíme přizpůsobit modernímu světu. Je potřeba jít vstříc obecnstvu, které nikdy nechodí do Salle Richelieu, ať už proto, že je pro něj divadlo příliš daleko, ale především z toho důvodu, že se tam tato část publika cítí nepatřičně*,“ (Liban, 2009) vyjádřila se v roce 2009 Murielle Mayette-Holtz, první žena ve funkci principála Comédie-Française.

---

³² Comédie-Française. Comédie-Française saison 2018/2019. Paris : Comédie-Française, 2018.

5 Konkurenceschopnost divadelního domu

Comédie-Française je poměrně rigidní institucí s téměř 350 letou tradicí a ustáleným, velmi propracovaným systémem pravidel popsaným v předchozích kapitolách. Tato kapitola se zabývá otázkou konkurenceschopnosti Comédie-Française ve srovnání s flexibilnějšími divadelními uskupeními a důležitými faktory, jako je finanční situace divadelní instituce, atraktivita repertoáru či samotná návštěvnost. Velká část kapitoly se zabývá prací s mladým publikem, kterému Comédie-Française věnuje mnoho pozornosti.

5.1 Návštěvnost

Poslední rozsáhlá rešerše zabývající se obecně Comédie-Française byla publikována roku 1998. Možnost komparace výsledků s nejnovějšími dohledanými výzkumy je tedy téměř nemožná vzhledem k rozličným použitým metodám výzkumu. Publikace z roku 1998 analyzuje především chování návštěvníků a rozvrstvení publika, zatímco nejnovější dohledatelná čísla (sezóna 2012/2013) hovoří o návštěvnosti konkrétních sálů bez specifikace publika.

V sezóně 2012/2013 odehrála Comédie-Française, ať již na domácích scénách, či na turné, 841 představení. Od 13. září do 30. dubna³³ navštívilo představení celkem 247 683 diváků, z toho 187 610 v Salle Richelieu, z čehož vyplývá placená obsazenost sedadel v jevišti 83,7 %. Théâtre du Vieux-Colombier navštívilo 42 330 diváků při placené obsazenosti 88,2 %, Studio-Théâtre pak 17 743 diváků při 90% placené obsazenosti.³⁴

V sezóně 2012/2013 zakoupilo abonmá pro všechny tři sály 9 800 diváků, což je o 1189 diváků více ve srovnání se sezónou 2011/2012. Významný skok v popularitě nákupu abonmá proběhl mezi sezónami 2006/2007 a 2008/2009, kdy se počet zakoupených permanentek zvýšil téměř dvojnásobně, z 3600 na 7001.³⁵

---

³³ Jako plnou sezónu 2012/2013 určuje webová stránka divadla období od 13. září do 28. července

³⁴ Údaje zveřejněné na webové stránce divadla Comédie-Française

³⁵ Liban, Laurence. L'express. À quoi sert la Comédie-Française ? [Online] Groupe L'Express, 13. únor 2009. [přístup: 17. duben 2018.] https://www.lexpress.fr/culture/scene/a-quoi-sert-la-comedie-francaise_740571.html.

Statistika³⁶ francouzského Ministerstva kultury a komunikace pak uvádí, že v sezóně 2011/2012 navštívilo Comédii-Française 288 905 diváků, a došlo tak k mírnému poklesu ve srovnání se sezónou 2010/2011, kdy bylo zaznamenáno 301 217 diváků.

V sezóně 1992/1993 navštívilo Comédii-Française pro srovnání 282 068 diváků, je tedy vidět, že Comédie-Française nezažívá nijak výrazné výkyvy návštěvnosti. Rešerše z roku 1998³⁷ udává, že v tomto období navštěvovalo hlavní sál Comédie-Française Salle Richelieu především starší vzdělané pařížské obecnost na vedoucích pozicích. V hledišti usedaly častěji ženy. Celých 60 % dotázaných navštívilo některou ze scén Comédie-Française pětkrát či častěji během sezóny.³⁸ Zatímco ve francouzské populaci se v roce 1990 vyskytovalo jen 6 % pracovníků na vedoucích pozicích, návštěvníky Comédie-Française byli v devadesátých letech z 36 procent právě oni, tvořice nejpočetnější skupinu. 63 % obecnosti dosahovalo vzdělání na úrovni licence³⁹ či vyššího. 33 % návštěvníků tvořili abonenti. V sezóně 1994/1995 zakoupilo abonmá 7800 osob, které během hrací sezóny obsadily na 54 000 sedadel.

V anketě uveřejněné roku 1998 udalo 59 % diváků, že důvodem přijít do divadla je pro ně hra samotná, celých 84 % návštěvníků uvádí jako svého nejoblíbenějšího autora divadelních her Molièra, jen 1 % uvádí pravý opak. 41 % obecnosti přišlo kvůli budově Comédie-Française, pro pouhých 10 % dotázaných byla důvodem touha vyrazit večer za jakýmkoliv kulturním zážitkem. Z průzkumu také vyplývá, že návštěva divadla je pro francouzské obecnost společenskou událostí, jen 12 % diváků navštívilo Comédii-Française bez doprovodu, celých 40 % pak ve skupině více než 2 lidí. Odpovědi v anketě pochází ze sezóny 1995/1996, v níž odpovědělo 3725 návštěvníků divadla a která byla zpracována v publikaci z roku 1998.

---

³⁶ Théâtre et spectacles, Chiffres clés 2013, Statistiques de la culture. Paris : Ministère de la Culture et de la Communication, 2013. žádné ISBN

³⁷ Ministère de la Culture et de la Communication. Bulletin du Département des Études et de la prospective: La Documentation Française, 1998.

³⁸ Broussky, Salomé. La Comédie-Française. Paris : Le Cavalier Bleu, 2001, žádné ISBN. str. 92

³⁹ ekvivalent českého bakalářského titulu

Dle rozhovoru⁴⁰ z listopadu 2012 s generálním tajemníkem Comédie-Française Patrickem Belaubrem⁴¹ tvoří většinu obecnstva Comédie-Française francouzské publikum. Cizinci tvoří nepatrný zlomek z celkové návštěvnosti, a to především z důvodu, že porozumění činohře vyžaduje jistou znalost francouzského jazyka. V roce 2012 hraničila návštěvnost inscenací Comédie-Française i přes obávanou krizi divadelního průmyslu s 93% obsazenosti sedadel. „30 až 40 % publika Comédie-Française nechodí do žádného jiného divadla, tito diváci navštěvují pouze naše divadlo,“ tvrdí⁴² Patrick Belaubre.

Živé přenosy Comédie-Française v kinosálech zhlédne ročně na 100 000 diváků. Statistiky ohledně sledovanosti televizních záznamů představení Comédie-Française nejsou dostupné.

5.2 Finance

Comédie-Française je státní institucí veřejné služby v oblasti živého umění. Z této pozice vyplývá divadlu roční subvence, stát je povinen finančně přispívat na fungování divadla. Tato subvence je velkou výhodou Comédie-Française oproti soukromým divadlům.

Výdaje na produkci Salle Richelieu a fungování souboru divadla jsou dotovány Ministerstvem kultury a komunikace, tato dotace činila v sezóně 2012/2013 24,5 milionů euro. Grant pokrývá většinu výdajů (v roce 2012 77 %) na personální náklady. Z této částky jsou také pokryty náklady na inscenace uváděné v hlavním sále divadla, turné či poplatky spojené s natáčením filmů. Výdaje na plynulou činnost divadla činí téměř 30 milionů euro, z nich 29 milionů eur připadá na personální náklady. Dalšími náklady jsou výdaje na výtvarnou realizaci inscenací, kostýmy a scénografii, ty činí v průměru 5 milionů euro ročně.

Théâtre du Vieux-Colombier a Studio-Théâtre jsou zčásti dotovány Ministerstvem kultury a komunikace a zčásti Comedií-Française, již jsou dceřinými společnostmi.

---

⁴⁰ Bourgeois, Ann-Laure. Atlantico. Face à la baisse de 30% de la fréquentation des salles de théâtre, l'insolente bonne santé de la Comédie-Française, entretien avec Patric Belaubre. [Online] 2012. [přístup: 26. květen 2018.] <http://www.atlantico.fr/decryptage/face-baisse-30-frequentations-pieces-theatre-insolente-bonne-sante-comedie-francaise-patrick-belaubre-555646.html>

⁴¹ na pozici od září 2009 do listopadu 2014

⁴² Robert, Martine. Les Echos. La Comédie-Française, bien plus qu'un théâtre. [Online] Les Echos, 30. září 2011. [přístup: 25. červen 2018.] https://www.lesechos.fr/30/09/2011/LesEchos/21028-035-ECH_la-comedie-francaise--bien-plus-qu-un-theatre.htm

Nadace Comédie-Française vznikla v roce 2016. Jedinci i organizace mohou na fungování Comédie-Française přispět jak jednorázovým darem, tak dlouhodobou finanční podporou. Dalším z příjmů divadla jsou pronájmy neveřejných prostor a hracích scén. „*Běžně se má za to, že investice do divadla je příliš riskantní. Myslíme ale, že Comédie-Française prokázala během staletí záruku stálosti,*“ (Robert, Les Echos, 2011) podotkla v roce 2011 tehdejší principálka divadla Muriel Mayette-Holtz směrem k mecenášství, které divadlu přináší 1 milion eur ročně.

V roce 2016 měla Comédie-Française vlastní výnosy ve výši 11,9 milionu eur, z toho 7,5 milionu eur z prodeje vstupenek. Muzejní obchod, sponzorství či turné vydělaly divadlu dalších 4,4 milion eur.

5.3 Repertoár

Tři divadelní budovy umožňují Comédii-Française přehlednou profilaci repertoáru. Salle Richelieu nabízí díla ze stálého repertoáru 3000 schválených děl. Zde je možné zhlédnout nacvičené inscenace her Molièra, Corneille, Racina, Shakespearea, Brechta či Marivauxe. Théâtre du Vieux-Colombier a Studio-Théâtre nabízí moderní alternativu. V těchto prostorech jsou uváděna díla, která nepatří do stálého repertoáru divadla Comédie-Française, výběr děl je flexibilnější. Studio-Théâtre nabízí mimo divadelní hry také večery prezentující jednotlivé umělce, či prezentace rozličných divadelních profesí. V tomto prostoru jsou uváděny také odlehčené žánry divadla, kabarety a jiné hudební produkce.

Nejhranějším autorem Comédie-Française je Molière, od založení divadla až do 31. prosince 1994 uvedl soubor 33 jeho děl a to v 31 655 reprízách. Dalšími oblíbenými autory byli dle statistik Comédie-Française⁴³ Racine s 9084 reprízami 12 her, Corneille s 6953 reprízami 23 děl a Musset s 6665 reprízami 25 děl. V první desítce nejhranějších autorů se v květnu 2010 objevil také Voltaire či Čechům méně známý

---

⁴³ De Molière a Genet. Comédie-Française. [editor] Jean-Pierre Miquel. Ivry-sur-Seine : Le monde, 1995, Comédie-Française, profil d'un théâtre, str. 12. žádné ISBN.

Émile Augier, který v hranosti předčil desátého Victora Huga v poměru 3304 ku 3171 celkového počtu repríz všech autorových her.⁴⁴

„15 her ze stálého repertoáru nikdy nebylo odehráno do konce kvůli negativním reakcím obecnstva již v průběhu premiéry, naopak Molièrův Tartuffe se od založení Comédie-Française v roce 1680 až do roku 1960 hrál každoročně, a to s výjimkou pouhých dvou let, 1944 a 1957, na konci poslední sezóny čítala tato hra 2657 repríz.“ (Chevalley, 1961, str. 31)

Ač nejoblíbenějším autorem návštěvníků Comédie-Française je stále Molière, (v průzkumu Comédie-Française uveřejněném roku 1998 uvádí 84 procent diváků, že má Molièra velmi rádo, druhým nejoblíbenějším autorem je William Shakespeare s 68 % a na třetí příčce pak Mariavaux s 63 %), variabilita nabídky jednotlivých prostor umožňuje uspokojit širší poptávku rozličných diváckých skupin.

„Comédie-Française je divadlem dneška, divadlem živým, otevřeným novým uměleckým proudům i experimentům“ uvedl v rozhovoru u příležitosti vystoupení Comédie-Française v České republice na přelomu tisíciletí tehdejší principál divadla Jean-Pierre Miquel. *„Někdy se naše tradice mylně vykládá jako strnulost. Ale tak to není. Například loni jsme uvedli patnáct nových inscenací v nastudování patnácti různých režisérů.“* (MAFRA a.s., 1999)

Mezi hry zapsané v poslední době⁴⁵ na seznam stálého repertoáru patří např. *Návrat do pouště* Bernarda Marie Koltése (2007), *Byla jsem doma a čekala až přijde déšť* Jean-Luca Legarce (2008), *Nevinnost Dei* Loherové (2015) nebo *Popelec* Larse Noréna (2018). Do května 2010 figurovalo v repertoáru divadla 1024 jmen autorů.

5.4 Práce s mladým publikem

Jednou z možností, jak vybudovat věrnou diváckou základnu a zajistit stabilní návštěvnost instituce v budoucnu, je práce s mladým publikem, které si divadelní dům vychovává jako své potenciální stálé obecnstvo. Specifické vzdělávací akce či slevy na vstupném by měly

---

⁴⁴ Comédie-Française. Auteurs et répertoire. [Online] [přístup: 2. červenec 2018.] <http://prod.comedie-francaise.fr/histoire-et-patrimoine.php?id=525>

⁴⁵ Méreuze, Didier. La Croix. Qu'est-ce que le repertoire a la Comédie-Française. [Online] La Croix, 26. únor 2018. [přístup: 22. červen 2018.] <https://www.la-croix.com/Culture/Théâtre/Quest-repertoire-Comedie-Francaise-2018-02-26-1200916565>.

u mladých diváků systematicky podporovat společenský návyk k návštěvě kulturních zařízení.

Věnovat zvýšenou péči mladému publiku není novou tendencí divadla, již od roku 1989 pracují umělci Comédie-Française s žáky francouzských lyceí, roku 1994 pak Comédie-Française poprvé otevřela workshopy pro mladé pod vedením umělců Comédie-Française a studentů Conservatoire national supérieur d'art dramatique.

5.4.1 Slevy na vstupném

Divákům mladším 28 let nabízí Comédie-Française cenově zvýhodněné vstupenky. Cena vstupného do hlavního sálu Salle Richelieu je možné zakoupit od 10 eur za vstupenku, vstupné do Théâtre du Vieux-Colombier a Studio-Théâtre pak za 15 eur za kus. Každé pondělí nabízí Comédie-Française hodinu před začátkem představení volná místa studentům zdarma. Při zakoupení karty Comédie-Française, jejíž cena činí v sezoně 2018/2019 10 eur pro návštěvníky mladší 28 let, získává držitel karty 60% slevu z mládežnické ceny vstupenky a také 20% až 60% slevu pro svůj doprovod po celou dobu sezóny. Pass'Jeunes Opéra / Comédie-Française nabízí držitelům levnější vstupenky na představení Comédie-Française a Národní opery v Paříži taktéž po dobu jedné sezóny. Takto dotované vstupenky pak mohou být důvodem, proč obecnostvo Comédie-Française tvoří z 26 %⁴⁶ mladí lidé do 28 let. Podíl mladých návštěvníků se během posledních dvaceti let zvýšil o 10 %.

5.4.2 Tripartitní smlouva

Důraz na vzdělávací funkci divadla je cílem tripartitní smlouvy mezi Comedií-Française, Ministerstvem školství a Ministerstvem kultury a komunikace z roku 2016. Výsledkem této smlouvy jsou tři projekty Jumelage, Fil rouge a Découverte, které sdružují 70 francouzských školních zařízení o 2500 studentech. Tito studenti se účastní praktických ateliérů, představení a setkání s umělci.

5.4.3 Školní promítání Comédie-Française

Comédie-Française je studentům známá také díky školním promítáním záznamů představení. Během dvou sezón přenosů představení Comédie-Française do kinosálů

---

⁴⁶ Comédie-Française. Comédie-Française. Action éducative. [Online] [přístup: 5. červen 2018.] <https://www.comedie-francaise.fr/fr/action-educative>

navštívilo reprízy 70 000 studentů v rámci školních promítání, které mají napomoci plnění vzdělávacího cíle divadla, vychovat mladého diváka otevřeného divadelním zážitkům. Comédie-Française ve spolupráci s Pathé Live nabízí školním pedagogům pracovní listy a nově také YouTube kanál zaměřený na následné rozbory zhlédnutých divadelních inscenací.

5.4.4 Workshopy

Studenti se mohou účastnit kreativních workshopů nabízených vzdělávací sekci Comédie-Française. Pro studenty nižšího stupně pařížských gymnázií poskytuje divadlo 15 míst na literárních workshopech pod vedením členky ansámblu Suliane Brahimové a spisovatele Patrika Goujona.

Pro mladé dospělé ve věku 18 až 25 let nabízí divadlo workshopy propojující kolektivní četbu současných divadelních her s následnou autorskou tvorbou vlastního dramatického textu pod vedením Laurenta Muhleisena, ředitele Výboru pro schvalování divadelních her. *„Na závěr sezóny probíhá prezentace výsledných textů na jednom z pódíí divadla ve spolupráci studentů s členy ansámblu Comédie-Française.“* (Comédie-Française)

Allons enfants de la culture! je projekt spojující Comédii-Française, Théâtre des Champs-Élysées, Odéon-Théâtre de l'Europe, École Normale Supérieure a Internat de la réussite Jean Zay. Tento program je otevřený studentům přípravných škol, kteří se spolu se studenty École Normale Supérieure účastní divadelního projektu pod uměleckým vedením Comédie-Française. V sezóně 2017/2018⁴⁷ pracovali studenti s tématem mýtu ve spojení s uvedením Shakespearovy Bouře na jevišti Comédie-Française, Ithaque (inspirované Homérovou Odyseou) v Odéon-Théâtre de l'Europe a Orfeem a Eurydikou v Théâtre de Champs-Élysées.

Comédie-Française věnuje speciální pozornost také vzdělávání pedagogů, neboť právě oni formují novou generaci budoucích návštěvníků divadel. Comédie-Française organizuje workshopy pro pedagogy jako například kurzy improvizace, práce s hlasem nebo lekce využití kinematografických nahrávek v hodinách, které mají pedagogům a studentům usnadnit práci s tématy týkající se kulturního rozhledu.

---

⁴⁷ Comédie-Française. Action éducative. [Online] [přístup: 18. červen 2018.] <https://www.comedie-francaise.fr/fr/action-educative>.

5.5 Nová média

Součástí komunikace s divákem 21. století je nezbytně práce se sociálními médii. Mezi lety 2013 a 2018 vzrostl dle aktuálního výzkumu Reuters Institute Digital News Report⁴⁸ ve Francii počet těch, kteří používají internet jako hlavní zdroj informací na 68 %, z toho pro 36 % tvoří hlavní zdroj informací jejich sociální sítě.

Webové stránky jsou hlavním zdrojem čerstvých informací o Comédii-Française, ročně je otevře 2 500 000 návštěvníků. Online je možné zakoupit lístky na jednotlivá představení, ale i propagační předměty a DVD. Divadlo rozesílá svůj elektronický zpravodaj 43 000 zaregistrovaným odběratelům. Oficiální Facebooková stránka čítá 38 000 fanoušků, účet na sociální síti Twitter 45 400 fanoušků, což je zajímavá informace vzhledem k tomu, že podle Reuters Institute používá Facebook 63 % francouzské populace, zatímco Twitter jen 16 %. Na Instagramu sleduje Comédii-Française 11 300 osob.⁴⁹ Do budoucna má Comédie-Française v plánu užší spolupráci s influencery.⁵⁰

Od roku 1997 existuje také webová stránka Comédie-Française. Ta prošla po nástupu Érica Rufa na pozici principála divadla značnou obměnou. V roce 2017 byla pro veřejnost spuštěna moderní aktualizovaná verze webových stránek a její zpracování bylo oceněno několika cenami, prvním místem v žebříčku hodnocení *Lovie Awards* a třetí příčkou v soutěži *Stratégies du Brand Content*.

Artur Lenoir, člen týmu komunikace divadla tvrdí o webových stránkách souboru: „*Comédie-Française měla vždy za cíl prezentovat různorodé divadlo, jak to minulé, tak i přítomné. Minulost s přítomností nikdy nebyla v Comédii-Française v opozici, ale doplňovala se. Nejsme muzeem, Comédie-Française je od počátku místem velmi aktuální tvorby. To se snažíme divákům předat také skrze naše webové stránky.*“ (Quatrieme mur, 2017) Tato vize se odráží ve zpracování webových stránek, které nabízí nejnovější

---

⁴⁸ Digital News Report. Reuters Institute Digital News Report 2018. [Online] Reuters Institute for the study of Journalism. [přístup: 24. červen 2018.] <http://media.digitalnewsreport.org/wp-content/uploads/2018/06/digital-news-report-2018.pdf?x89475>.

⁴⁹ Tyto počty jsou aktuální k 30. 6. 2018

⁵⁰ Influencer: osoba nebo skupina osob, která má schopnost ovlivnit chování či názory ostatních. Cambridge dictionary. Influencer. [Online] Cambridge university press, 2018 [přístup: 24. červen 2018.] <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/influencer>

informace, ale i články o historii divadla. 40 % vstupenek je v dnešní době zakoupeno právě online přes webové rozhraní divadla.

Ve srovnání s českým Národním divadlem či dalším francouzským divadlem s titulem národní - Théâtre National de Strasbourg, je Comédie-Française v užívání sociálních sítí zběhlejší. Národní divadlo v Praze nevlastní žádný Twitterový ani Instagramový účet a na Facebooku ho sleduje necelých 10 tisíc uživatelů. Český fanoušek se může zapsat k odběru několika elektronických zpravodajů, svůj vlastní má činohra, balet, opera i Laterna magika Národního divadla. Théâtre National de Strasbourg nepoužívá účet na Twitteru, na Instagramu je v kontaktu s 2227 fanoušky a na Facebookové stránce ho sleduje necelých 10 tisíc uživatelů, i jeho diváci se mohou přihlásit k odběru elektronického zpravodaje.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo vytvořit komplexní česky psaný text věnující se fenoménu Comédie-Française, nejstaršího stále aktivního národního divadla na světě. Práce seznámila čtenáře s historií divadla, hierarchickou strukturou souboru a aktuálními divadelními scénami Comédie-Française. Poslední kapitola pojednává o návštěvnosti, repertoáru a finančním hospodaření souboru, o práci s mladým publikem a novými médii, a to ve spojení s otázkou konkurenceschopnosti poměrně rigidní instituce, jakou je Comédie-Française.

Historie divadla sahá až do roku 1680, kdy byla Comédie-Française založena dekretem Ludvíka XIV. Comédie-Française hrála svou roli při nástupu nových uměleckých směrů, ale i během národních převratů a revolucí. Během téměř 350 let od založení divadla se na pozici principála souboru či jeho ekvivalentu vystřídal 46 umělců, až v roce 2006 však stanula ve vedení Comédie-Française první žena, Muriel Mayette-Holtz. V souboru divadla se po dobu existence vystřídal 533 stálých členů, Comédie-Française se do dnešní doby opírá o tradiční postup při schvalování nových členů či děl repertoáru.

V úvodu této práce jsem mimo jiné sama sobě pokládala otázku, jak je na tom Comédie-Française s konkurenceschopností v době nových médií a neustálých změn a zda tradiční systém rozvoje divadla neomezuje, ale Comédie-Française v mých očích obstála na výbornou. I přesto, že poslední studie publika pochází z konce minulého století a je tedy velmi náročné definovat, jak vypadá divák tohoto divadelního domu nyní, Comédie-Française během posledních dvaceti let nepocítila nijak výrazné výkyvy v návštěvnosti, což může být zapříčiněno také vysoce pro-aktivním přístupem směrem k mladému divákovi. Tomu nabízí Comédie-Française mnoho doplňkových aktivit, ať už se jedná o školní promítání divadelních představení v kinosálech, speciální pracovní listy vytvořené ve spolupráci divadla s Pathé Live, ale i semináře a workshopy určené studentům a jejich pedagogům. Mladým divákům vychází divadlo vstříc také sníženou cenou vstupenek, i to může být důvodem, proč obecenstvo Comédie-Française tvoří z 26 % mladí lidé do 28 let.

Divadelní ansámbl disponuje třemi scénami, každá z nich nabízí odlišný přístup k dramaturgii. Hlavní scéna divadla, Salle Richelieu, uvádí pouze ty hry, které jsou zařazeny do stálého repertoáru souboru. Théâtre du Vieux-Colombier a Studio-Théâtre jsou ve výběru

her flexibilnější, zde se často uvádějí hry z druhé poloviny dvacátého století a novější. Pestrá nabídka umožňuje vyhovět vkusu širokého publika. Podle Patrika Belaubreho, generálního tajemníka souboru mezi lety 2009 a 2014, 40 % diváků Comédie-Française navštěvuje výhradně představení tohoto divadla.⁵¹ Comédie-Française je téměř ze 70 % dotovaná státem, i to je důležité zmínit ve spojení s konkurenceschopností. Divadlo disponuje poměrně stabilní mecenášskou komunitou, jež Comédii-Française přináší ročně 1 milion eur, tj. 10 % z vlastních výnosů divadla.

40 % vstupenek se prodá přes webové rozhraní a tento trend se stále zvyšuje. Vizuální identita Comédie-Française prošla změnou na začátku sezóny 2015/2016, následovaly nové webové stránky, které odpovídají moderním požadavkům. V této sezóně byl také založen účet divadla na sociální síti Twitter. Comédie-Française je poměrně úspěšná v online komunikaci s diváky, její účty na sociálních sítích sleduje více fanoušků než sociální sítě její české alternativy, Národního divadla v Praze, či sesterské instituce Théâtre National de Strasbourg.

---

⁵¹ Robert, Martine. Les Echos. La Comédie-Française, bien plus qu'un théâtre. [Online] Les Echos, 30. září 2011. [přístup: 25. červen 2018.] https://www.lesechos.fr/30/09/2011/LesEchos/21028-035-ECH_la-comedie-francaise--bien-plus-qu-un-theatre.htm.

Résumé

Mon mémoire de licence intitulé *Comédie-Française* est consacré au traité d'un seul théâtre national français disposant de la troupe permanente et du répertoire comptant plus de 3000 pièces de théâtre. L'objectif de ce mémoire était de créer un texte compact et actuel en tchèque fournissant aux lecteurs des informations complexes sur l'histoire du théâtre, sa structure assez rigide et la différence entre les trois scènes de la Comédie-Française, mais également de répondre à la question suivante : La Comédie-Française, une institution historique qui est structurée de manière plutôt rigide, est-elle assez flexible et compétitive face à l'époque des nouveaux médias ?

Dans la première partie on se focalise sur l'histoire du théâtre et de la société des comédiens français. En 1670, trois grandes sociétés du théâtre, y compris l'ensemble du Marais, d'Hôtel de Bourgogne et de Palais-Royal dirigé par Molière, opèrent à Paris. Après la morte de Molière en 1673, les comédiens du Marais joignent la troupe de Molière et ils s'installent tous ensemble à l'Hôtel Guénégaud. La Comédie-Française est fondée par ordonnance royale de Louis XIV en octobre 1680 pour fusionner ces deux seules troupes parisiennes. Pas à pas, elle obtient un monopole sur Paris et en 1682, la troupe de la Comédie-Française devient subventionnée par l'État. Depuis son début, la Comédie-Française joue un rôle important d'initiateur des changements non seulement artistiques, mais aussi sociaux et politiques, et c'est cette institution culturelle qui fournit l'abri aux artistes qui s'y réunissent pendant les révolutions en chantant la Marseillaise et en récitant les textes patriotiques. La scène de la Comédie-Française représente également le lieu de naissance de nombreux mouvements littéraires, entre autres le drame romantique dont le manifeste, la pièce de théâtre *Hernani*, a mené jusqu'à la fameuse Bataille d'*Hernani*. En 1812, la mission de la Comédie-Française est de nouveau ratifiée par Napoléon III qui signe le décret de Moscou. La première tournée de la troupe de la Comédie-Française se réalise à Londres en 1867 et son succès continue jusqu'au siècle suivant où elle commence à collaborer sur les premiers films et transmissions du radio. Le mouvement d'avant-garde entre sur la scène de la Comédie-Française avec le Cartel des quatre dans les années 30.

En 1995, Comédie-Française se transforme en établissement public à caractère industriel et commercial. Ce n'est qu'en 2006 où la première femme arrive à diriger le théâtre –

Muriel Mayette-Holtz est la première administratrice générale de la Comédie-Française après plus de 300 ans du fonctionnement de l'institution. Son administrateur général actuel est Éric Ruf, un metteur-en-scène et scénographe, auteur de l'idée du Cité du théâtre, projet commun de la Comédie-Française, Odéon-Théâtre de l'Europe, Conservatoire national supérieur d'art dramatique et Opéra national de Paris. C'est également lui qui a amené Comédie-Française au festival d'Avignon après la pause de 23 ans.

La partie suivante de ce mémoire est consacrée à la structure hiérarchique et à la fonction de la société – on y trouve les pensionnaires, puis les sociétaires, dont un, celui avec le plus long séjour dans la troupe assume le rôle du doyen dirigeant la troupe, et les sociétaires honoraires. Comédie-Française est dirigée par l'administrateur général qui est nommé pour 5 ans par le président de la République sur proposition du ministre de la Culture et qui travaille dans une étroite collaboration avec le comité d'administration.

La doyenne de la troupe, Claude Mathieu, dit : « *Dès sa naissance en 1680, la troupe de la Comédie-Française fut le fruit de la fusion de deux troupes d'horizons différents. Heureuse diversité qui l'a conduite à ce collectif dont la devise "Simul et Singulis", être ensemble et être soi-même, nourrit chacun dans son art. Un corps vibrant et vivifiant.* » (Comédie-Française, Comédie-Française)

Dans la troisième et la quatrième partie de ce mémoire, on parle de scènes de la troupe, de ses tournées et de sa production en cinéma, télévision et radio. Depuis sa création, la société des comédiens français a occupé 8 salles. À présent, le théâtre interprète ses pièces dans les trois scènes – Salle Richelieu, Théâtre du Vieux-Colombier et Studio-Théâtre. Chaque saison, les représentations en tournée représentent entre 10 et 20 % de la programmation de la Comédie-Française – en 2017, 131 représentations ont été mis en scène hors les murs du théâtre. Depuis 2016, la Comédie-Française collabore sur les retransmissions en direct avec Pathé Live. Pendant les deux premières saisons de ce projet, plus de 100 000 de spectateurs ont vu une des transmissions de la Comédie-Française au cinéma. Grâce à la collaboration avec Radio France, la Comédie-Française développe trois séries de créations radiophoniques avec France Culture.

Dans la partie finale, on essaye de répondre à la question sur la compétitivité de la Comédie-Française et sur sa relation avec l'audience dans une époque des nouveaux médias.

La problématique est divisée en 5 segments : la fréquentation du théâtre, le financement, le répertoire, le travail avec des jeunes et les nouveaux médias. Après avoir analysé la situation financière de la Comédie-Française, on trouve qu'environ 70 % des dépenses du théâtre sont payées par l'État, ce qui est une devise marquante en comparaison avec les autres théâtres. Grâce à ses trois scènes, le répertoire de la Comédie-Française peut être assez diversifié. On trouve les spectacles des pièces d'un répertoire approuvé par le Comité de lecture dans la Salle Richelieu. Théâtre du Vieux-Colombier et Studio-Théâtre propose aux spectateurs un programme plus flexible et contemporain. La Comédie-Française se concentre à long terme sur les spectateurs jeunes auxquels elle offre non seulement les réductions du prix, mais aussi le programme spécial proposant des lectures d'art, des visites du théâtre où des projections scolaires. Cela pourrait être la raison pour laquelle 26 % du public de la Comédie-Française est âgé de moins de 28 ans.

Même si la dernière recherche du public de la Comédie-Française a été faite en 1998, sa stratégie concernant les réseaux sociaux fonctionne très bien en comparaison avec les institutions similaires (Théâtre national de Strasbourg et Théâtre national de Prague) – les profils de la Comédie-Française comptent plus de abonnements que les profils de la concurrence dans toutes les plateformes. La propre communication de la marque est une des raisons de la 93% fréquentation des salles de la Comédie-Française en 2012. Malgré le nombre de ressources actuelles limitées, je crois que ce mémoire de licence suit bien le phénomène de la Comédie-Française dans sa largeur.

Seznam použitých informačních zdrojů

Tištěné

Bonnassies, Jules. *La Comédie-Francaise, histoire administrative 1658 - 1757*. Paris : Didier, 1874. str. 380. žádné ISBN.

Les rois, l'empereur, les républiques. Noëlle, Guibert. [editor] Jean-Pierre Miquel. Ivry-sur-Seine : Le Monde, 1995, Comédie-Francaise, profil d'un théâtre. žádné ISBN.

Le décret de Moscou de la Comédie-Francaise. Moscou : Empire Français, 1812.

L'incendie le 8 mars 1900. Louÿs, Pierre. [editor] Marcel Bezonet. Paris : Comédie-Francaise, 2002, Journal de la Comédie-Francaise. žádné ISBN.

La société des Comédiens-Français. Guibert, Noëlle. [editor] Jean-Pierre Miquel. Ivry-sur-Seine : Le monde, 1995, Comédie-Francaise, profil d'un théâtre. žádné ISBN.

Vieux-Colombier, La scène rive gauche. Darzacq, Dominique. [editor] Jean-Pierre Miquel. Ivry-sur-Seine : Le monde, 1995, Comédie-Francaise, profil d'une théâtre. žádné ISBN.

Comédie-Francaise. *Une troupe, trois théâtre*. Paris : Comédie-Francaise, 2005.

Chevalley, Sylvie. *La Comédie-Francaise*. Paris : Comédie-Francaise, 1961. str. 47. žádné ISBN.

Communication, Ministère de la Culture et de la. *Théâtre et spectacles, Chiffres clés 2013, Statistiques de la culture*. místo neznámé : Ministère de la Culture et de la Communication, 2013.

Ministère de la Culture et de la Communication. *Bulletin du Département des études et de la prospective*. 1998.

Brockett, Oscar Gross. *Dějiny divadla*. Praha : NLN, Nakladatelství lidové noviny, 2008. str. 948. ISBN 978-80-7008-225-6.

Jobertová, Daniela. *Když mluvit znamená jednat : francouzská dramatická a divadelní tvorba konce 20. století*. Praha : Akademie múzických umění v Praze, 2009. str. 195. ISBN 978-80-7331-152-0.

Sée, Edmond. *Le Mouvement dramatique, notre époque et le théâtre*. Paris : Les Éditions de France, 1930. str. 300. žádné ISBN.

Naissance et vie de la Comédie-Française, histoire anecdotique et critique du théâtre français 1402 - 1945. Paris : Floury, 1945. str. 543. žádné ISBN.

Dussane, Béatrix. *La Comédie-Française*. Paris : Hachette, 1960. str. 96. žádné ISBN.

Comédie-Française. *Comédie-Française 1680, du 14 septembre au 15 novembre 2002*. Paris : Comédie-Française, 2002. str. 27. žádné ISBN.

Alasseur, Claude. *La Comédie française au 18e siècle, étude économique*. Paris : La Haye, Mouton, 1967. str. 206. žádné ISBN.

Décret n°95-356 du 1 avril 1995 conférant à la Comédie-Française le statut d'établissement public national à caractère industriel et commercial. Paris : République française, 1995.

Hugo, Victor. *Dramata, doslov Vladimíra Bretta*. Praha : SNKLU, 1964. str. 557. žádné ISBN.

Dvořák, Jan. *Malý slovník managementu divadla : příručka pro organizátory, producenty, manažery, produkční, studenty a adepty studia divadla, kultury a umění /*. Teatrologie. Praha : Pražská scéna, 2005. str. 311. ISBN 80-86102-49-1.

Lukavský, Radovan. *Stanislavského metoda herecké práce : učebnice pro předmět herecká výchova na konzervatořích, studijní obor herectví /*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1978. str. 155. žádné ISBN.

Ministère de la Culture et de la Communication. *Theatre et spectacles, statistiques de la culture, Chiffres clés 2013*. Paris : Ministère de la Culture et de la Communication, 2013. žádné ISBN.

Broussy, Salomé. *La Comédie-Française*. Paris : Le Cavalier Bleu, 2001. žádné ISBN.

De Molière a Genet. Comédie-Française. [editor] Jean-Pierre Miquel. Ivry-sur-Seine : Le monde, 1995, Comédie-Française, profil d'un théâtre, str. 12. žádné ISBN.

Hořejší, Anna. *Současný systém financování divadla ve Francii*. Praha, 2014. Bakalářská práce (BcA.). Akademie múzických umění v Praze, Divadelní fakulta, Katedra produkce, 7. února 2014

Comédie-Francaise saison 2018/2019. Paris : Comédie-Francaise, 2018.

Elektronické

Comédie-Francaise. Oficiální webová stránka Comédie-Francaise. [Online] Comédie-Francaise, 2017. <https://www.comedie-francaise.fr/>.

Institut umění - Divadelní ústav. divadlo.cz, informační portál českého divadla. [Online] Institut umění - Divadelní ústav, ČTK, 2018. <http://www.divadlo.cz>

Comédie-Francaise, Pathé Live. YouTube. La Comédie-Francaise au cinéma. [Online] Pathé Live, Comédie-Francaise, 2018.

Liban, Laurence. L'express. *À quoi sert la Comédie-Française ?* [Online] Groupe L'Express, 13. únor 2009. [přístup: 17. duben 2018.] https://www.lexpress.fr/culture/scene/a-quoi-sert-la-comedie-francaise_740571.html.

Le Moniteur. Le Moniteur. *Un théâtre éphémère en bois pour la Comédie-Française*. [Online] 15. červenec 2011. [přístup: 2018. červen 15.] <https://www.lemoniteur.fr/article/un-theatre-ephemere-en-bois-pour-la-comedie-francaise.798899>.

Comédie-Francaise. Comédie-Francaise. *La Troupe*. [Online] [přístup: 11. listopad 2017.] <https://www.comedie-francaise.fr/fr/comediens-de-la-troupe>.

Larousse Dictionnaire de français. *Pensionnaire*. [Online] Larousse. [přístup: 9. listopad 2017.] <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/pensionnaire/59275>.

Comédie-Francaise. Comédie-Francaise. *Claude Mathieu*. [Online] Comédie-Francaise. [přístup: 29. listopad 2017.] <https://www.comedie-francaise.fr/fr/artiste/claude-mathieu>.

Vitez, Antoine. Comédie-Francaise. *Académie*. [Online] Comédie-Francaise. [přístup: 5. červen 2018.] <https://www.comedie-francaise.fr/fr/academie>.

Groupe IGS. *Les partenaires*. [Online] [přístup: 2. červen 2018.] <http://www.groupe-igs.fr/navigation/des-partenaires-atelier-picasso-ecole-musique-cortot-science-po-aix-comedie-francaise/>.

Fondation patrimoine. *Salle Richelieu de la Comédie-Française à Paris*. [Online] Fondation total. [přístup: 26. listopad 2017 .] <http://fondation-patrimoine.fondation-total.org/projet/salle-richelieu-de-la-comdie-franaise/>.

Première saison 2016/2017, La Comédie-Française au cinéma en partenariat avec Pathé Live. *Comédie-Française*. [Online] 2016. [přístup: 12. duben 2018.] <https://www.comedie-francaise.fr/www/comedie/media/document/presse-partenariat-pathe-live.pdf>.

Cousteix, Laurence. *Comédie-Française. Dossier Comédie-Française au cinéma 2016/2017*. [Online] Comédie-Française, Pathé Live. [přístup: 3. červen 2018.] http://prod.comedie-francaise.fr/images/telechargements/dossier_cfaucinema1617.pdf.

Robert, Martine. *Les Echos. La Comédie-Française lève le rideau sur son Cercle de mécènes*. [Online] Les Echos, 23. červen 2011. [přístup: 22. červen 2018.] https://www.lesechos.fr/23/06/2011/LesEchos/20959-140-ECH_la-comedie-francaise-leve-le-rideau-sur-son-cercle-de-mecenes.htm.

MAFRA a.s. iDnes Zprávy Kultura. *Comédie-Française odmítá pověst strnulého divadla*. [Online] MAFRA a.s., 26. únor 1999. [přístup: 16. červen 2018.] https://kultura.zpravy.idnes.cz/comedie-francaise-odmita-povest-strnuleho-divadla-fwc-/divadlo.aspx?c=990225_205756_divadlo_ond.

Comédie-Française. *Comédie-Française. Action éducative*. [Online] [přístup: 18. červen 2018.] <https://www.comedie-francaise.fr/fr/action-educative>.

Quatrième mur. *Quatrième mur. La Comédie-Française 2.0 : Rencontre avec ceux qui font la vie numérique du Français*. [Online] 19. prosinec 2017. [přístup: 24. červen 2018.] <http://www.quatrieme-mur.fr/2017/12/19/comedie-francaise-numerique/>.

Comédie-Française. *Éric Ruf*. [Online] Comédie-Française. [přístup: 29. listopad 2017.] <https://www.comedie-francaise.fr/fr/artiste/Éric-ruf>.

Comédie-Française. Comédie-Française. *Première saison 2016/2017, La Comédie-Française au cinéma en partenariat avec Pathé Live*. [Online] 2016. [přístup: 12. duben 2018.]

Comédie-Française. *Action éducative*. [Online] Comédie-Française. [přístup: 2018. červen 6.] <https://www.comedie-francaise.fr/fr/action-educative>.

Digital News Report. *Reuters Institute Digital News Report 2018*. [Online] Reuters Institute for the study of Journalism. [přístup: 24. červen 2018.] <http://media.digitalnewsreport.org/wp-content/uploads/2018/06/digital-news-report-2018.pdf?x89475>.

Bourgeois, Ann-Laure. Atlantico. *Face à la baisse de 30% de la fréquentation des salles de théâtre, l'insolente bonne santé de la Comédie-Française, entretien avec Patrick Belaubre*. [Online] 2012. [přístup: 26. květen 2018.]

Simon, Nathalie. Le Figaro. *Le statut très envié de la Comédie-Française*. [Online] Le Figaro, 17. říjen 2008. [přístup: 20. červen 2018.] <http://www.lefigaro.fr/theatre/2008/10/17/03003-20081017ARTFIG00484-le-statut-tres-envie-de-la-comedie-francaise-.php>.

Jolly, Anaïs. Comédie-Française. *Dossier Une folle journée*. [Online] Comédie-Française, Pathé Live. [přístup: 3. červen 2018.] http://prod.comedie-francaise.fr/images/telechargements/dossier_undefollejournee.pdf.

Encyclopédie Larousse. Encyclopédie Larousse. *Comédie-Française*. [Online] Encyclopédie Larousse. [přístup: 6. březen 2018.] <http://www.larousse.fr/encyclopedie/divers/Com%C3%A9die-Fran%C3%A7aise/114208>.

King's Visualisation Lab. *Today's Vieux-Colombier*. [Online] King's Visualisation Lab. [přístup: 1. červen 2018.] <http://www.kvl.cch.kcl.ac.uk/THEATRON/theatres/colombier/category/presentday.html>.

Machalická, Jana. Lidovky. *Comédie-Française míří do Prahy*. [Online] MAFRA a.s., 8. prosinec 2008. [přístup: 17. květen 2018.] https://www.lidovky.cz/comedie-francaise-miri-do-prahy-dmt-/noviny.aspx?c=A081208_000092_ln_noviny_sko&klic=228960&mes=081208_0.

Méreuze, Didier. La Croix. *Qu'est-ce que le repertoire a la Comédie-Francaise*. [Online] La Croix, 26. únor 2018. [přístup: 22. červen 2018.] <https://www.la-croix.com/Culture/Theatre/Quest-repertoire-Comedie-Francaise-2018-02-26-1200916565>.

Cambridge dictionary. Cambridge dictionary. *Influencer*. [Online] Cambridge university press, 2018. [přístup: 24. červen 2018.] <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/influencer>.

Robert, Martine. Les Echos. *La Comédie-Francaise, bien plus qu'un théâtre*. [Online] Les Echos, 30. září 2011. [přístup: 25. červen 2018.] https://www.lesechos.fr/30/09/2011/LesEchos/21028-035-ECH_la-comedie-francaise--bien-plus-qu-un-theatre.htm.